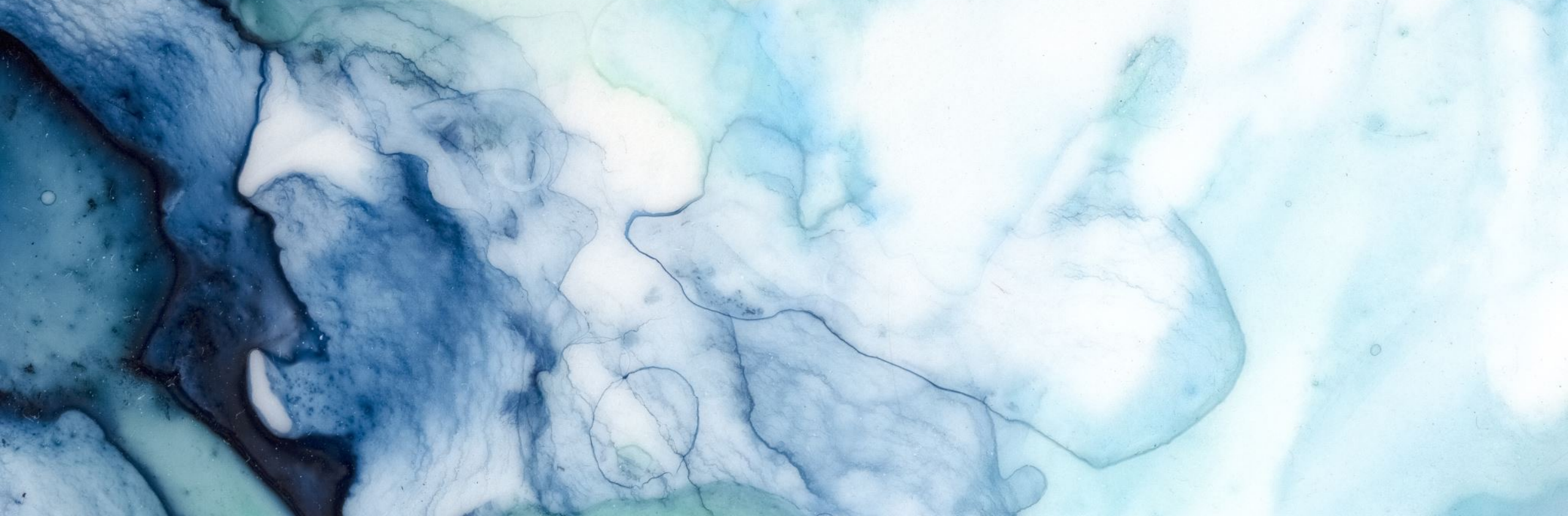

Zachowania autodestrukcyjne wśród uczniów.

Joanna Łucka
psycholożka kliniczna
i zdrowia

Na początek słów kilka

Rodzic wystarczająco dobry:
Obecność.

Dbłość o swoje zdrowie i emocje.

Otwartość na dowiadywania się.

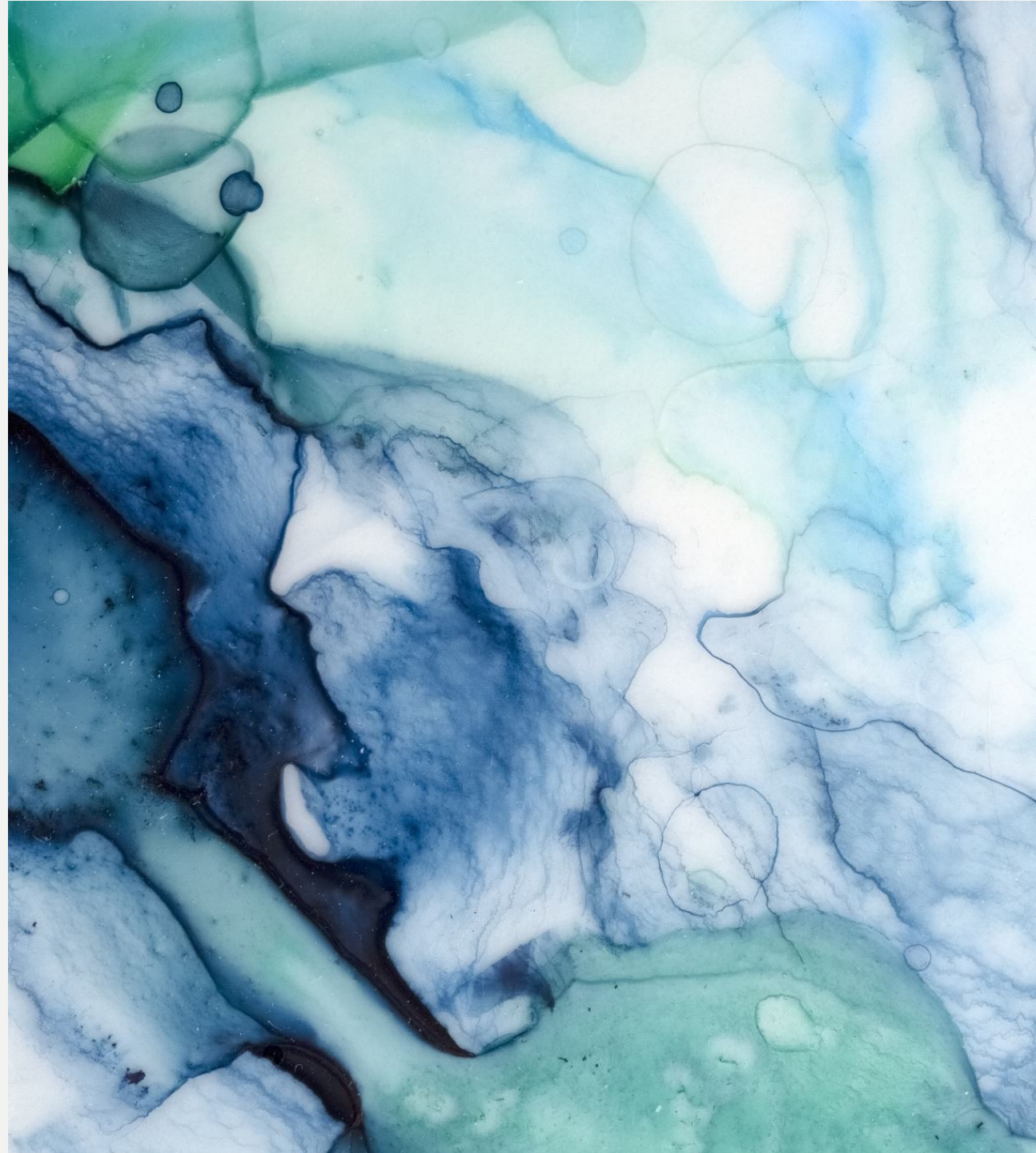
Otwartość na pomoc z zewnątrz.

Jakie zachowania zaliczamy do autodestrukcyjnych?

- samookaleczenia
- myśli samobójcze
- próby samobójcze

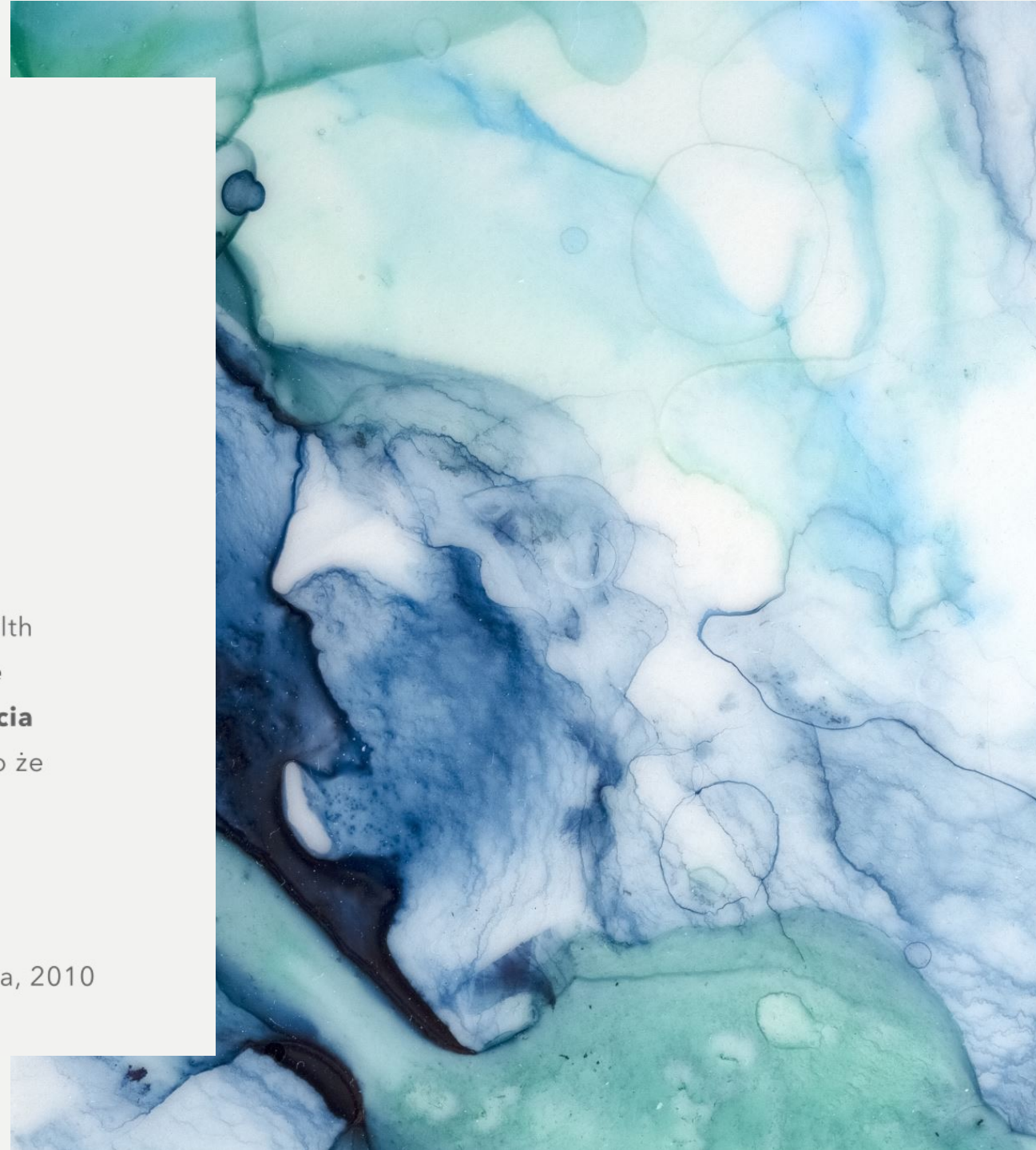
Autodestrukcja w liczbach

- Badania epidemiologiczne wskazują, że w populacji osób dorosłych 4% przynajmniej raz w życiu podejmowało akt autoagresji.

W przypadku młodzieży wskaźnik ten wynosi 11-39%.

- Według danych Światowej Organizacji Zdrowia (World Health Organization, WHO) **samobójstwo zajmuje trzecie miejsce wśród przyczyn śmierci osób między 15. a 24. rokiem życia** oraz **czwarte miejsce między 10. a 14. rokiem życia**, mimo że u dzieci poniżej 12. roku życia zdarza się bardzo rzadko.

Wycisk i Ziółkowska, 2010

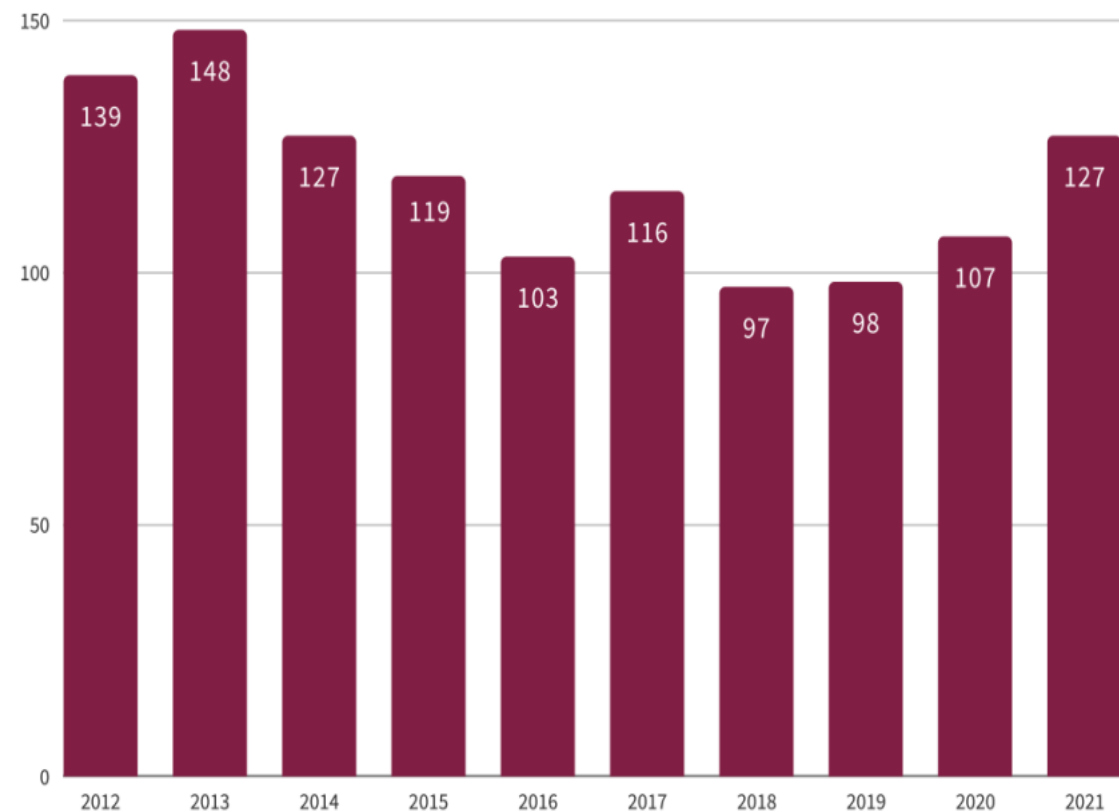

Obok ogólnego wzrostu liczby zachowań samobójczych oraz śmierci samobójczych, **szczególnie niepokojący jest wzrost dotyczący podejmowania zachowań samobójczych w grupie dziewczynek. W 2021 roku KGP zarejestrowała wzrost o 101%.**

Liczba samobójczych śmierci dzieci i młodzieży w latach 2012-2021

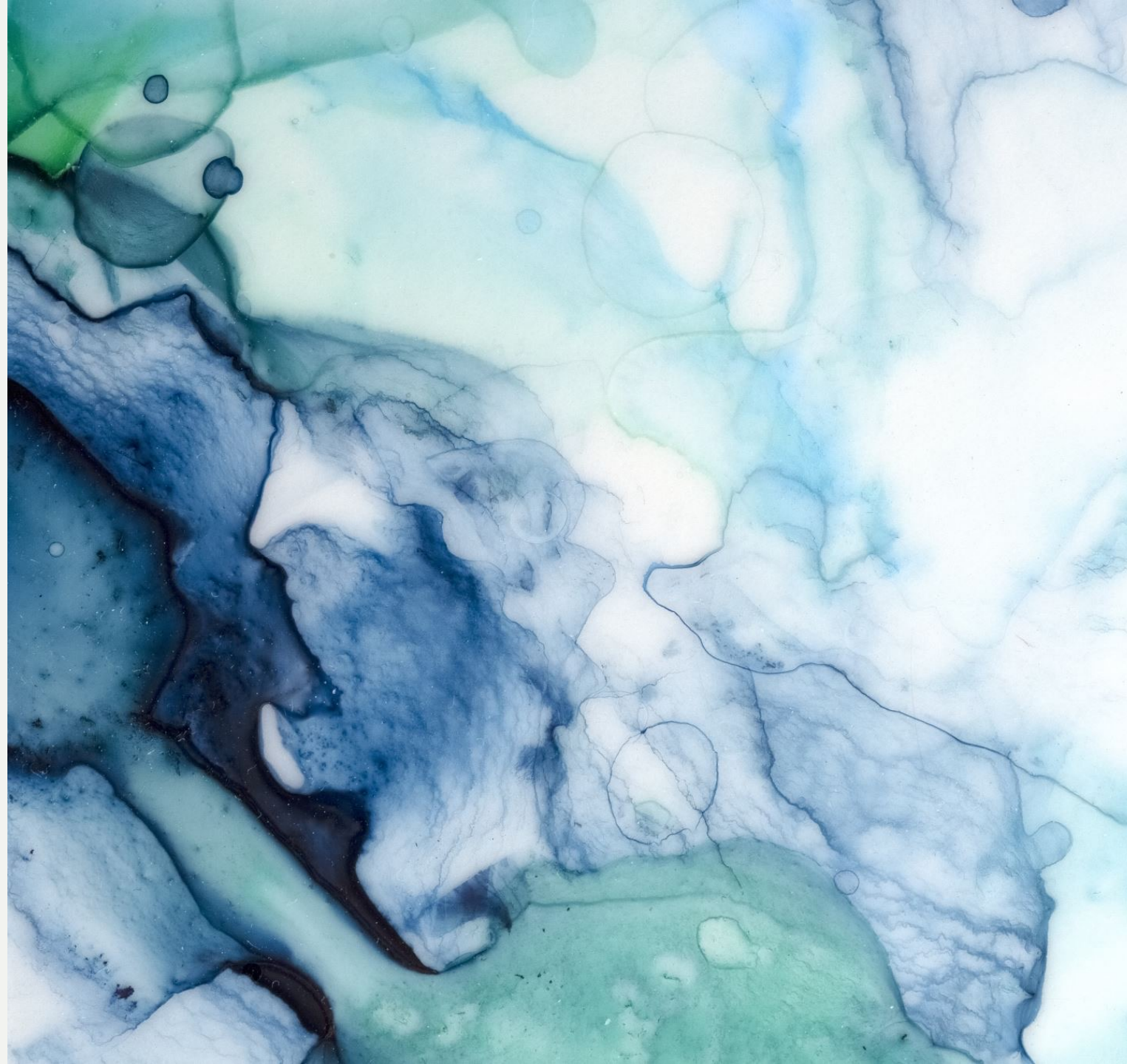
Najczęstsze formy samouszkodzeń:

- **nacinianie skóry** ramion, dłoni, nóg
rzadziej twarzy, torsu czy piersi
- zdarzają się **poparzenia** wodą, parą wodną, substancjami chemicznymi
- zadawanie **sobie ciosów**, **uderzanie** np. głową o ścianę
- występują także:
  - **drapanie**
  - nakłuwanie
  - gryzienie
  - pocieranie
  - wprowadzanie pod skórę ostrych przedmiotów
  - podwiązywanie kończyn
  - wyrywanie włosów, rzęs, brwi
  - silne szorowanie skóry doprowadzające do zdercia naskórka

Jakie są powody zachowań autodestrukcyjnych?

- zmiany w sytuacji rodzinnej
- trudna sytuacja szkolna - słabe oceny
- poczucie zagrożenia w szkole
  - strach przed sytuacją egzaminowania,
  - trudne relacje z nauczycielem,
  - lęk przed wystąpieniami (np. odpowiedziami ustnymi) przed klasą
- bycie osobą poszkodowaną przemocą w szkole
- Poczucie winy

Jakie są psychiczne powody zachowań autodestrukcyjnych?

- trudności emocjonalne (odczuwanie trudnego do zniesienia napięcia)
- utrata sensu życia (kryzys egzystencjalny)
- brak poczucia zrozumienia (przez osoby dorosłe i/lub rówieśników)
- poczucie winy

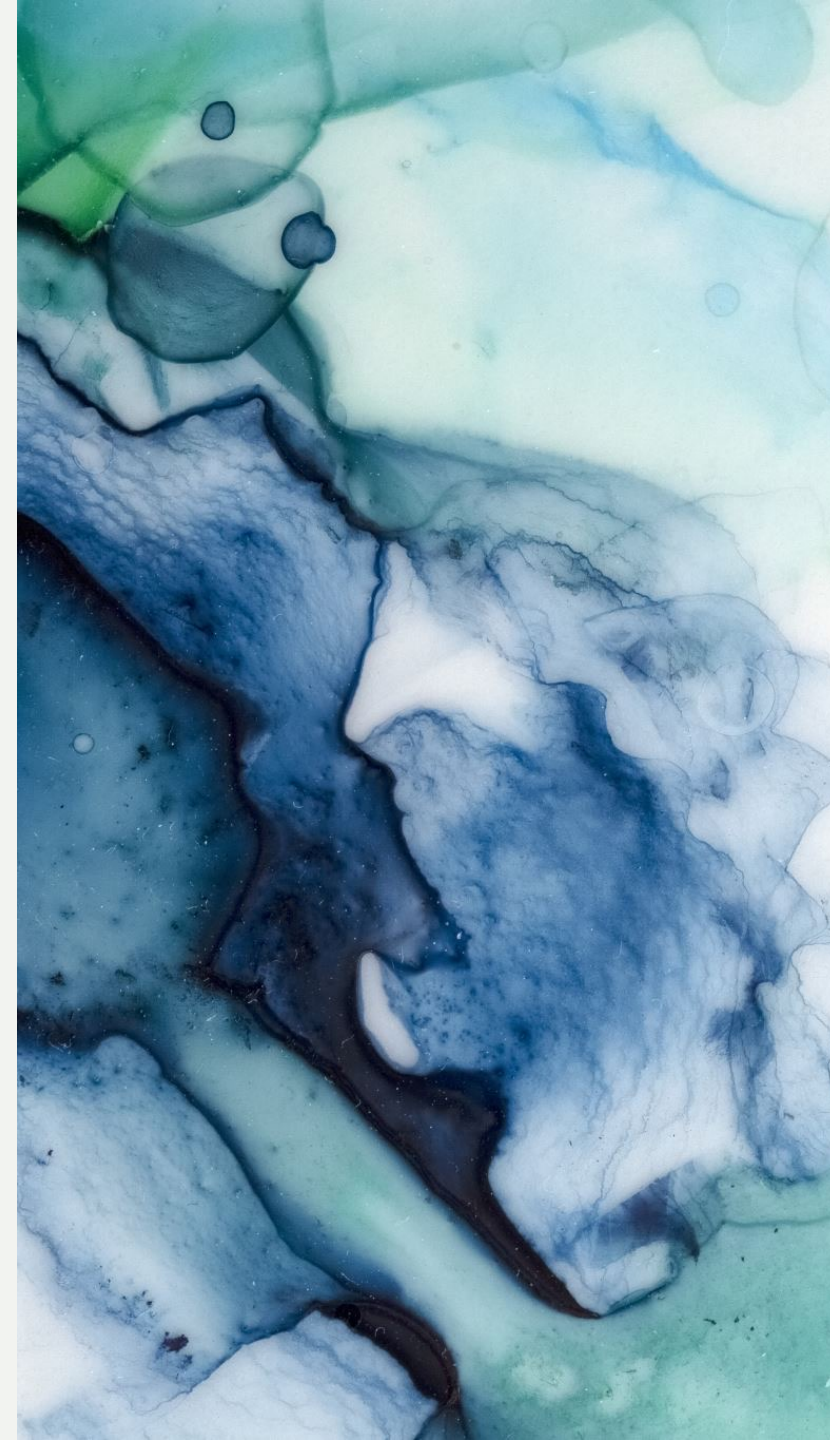
Dlaczego zachowania te nasilają się w okresie nastoletnim?

- intensywnie zmieniające się ciało i brak łatwości z akceptacją następujących zmian
- trudne doświadczenia z okresu dzieciństwa powracają jako rozliczenie z poprzednim etapem rozwoju
- układ nerwowy nie jest jeszcze dojrzały – stale się rozwija
(rozwija się do 25 r.ż.!)
- liczne zmiany w życiu (np. zmiana szkoły, grupy rówieśniczej, decyzje o przyszłości)

Z jakiego powodu nastolatek decyduje się na autodestrukcję?

Czyli o tym, że **nie na złość** babci nastolatkiwie odmrażają uszy

- fizjologiczne
  - mechanizm rozładowania napięcia np. seksualnego
- traumatyczne przeżycia z dzieciństwa
  - wykorzystanie seksualne
  - przemoc fizyczna i/lub psychiczna
  - utrata bliskiej osoby
  - nadużywanie alkoholu (lub innych substancji) w rodzinie

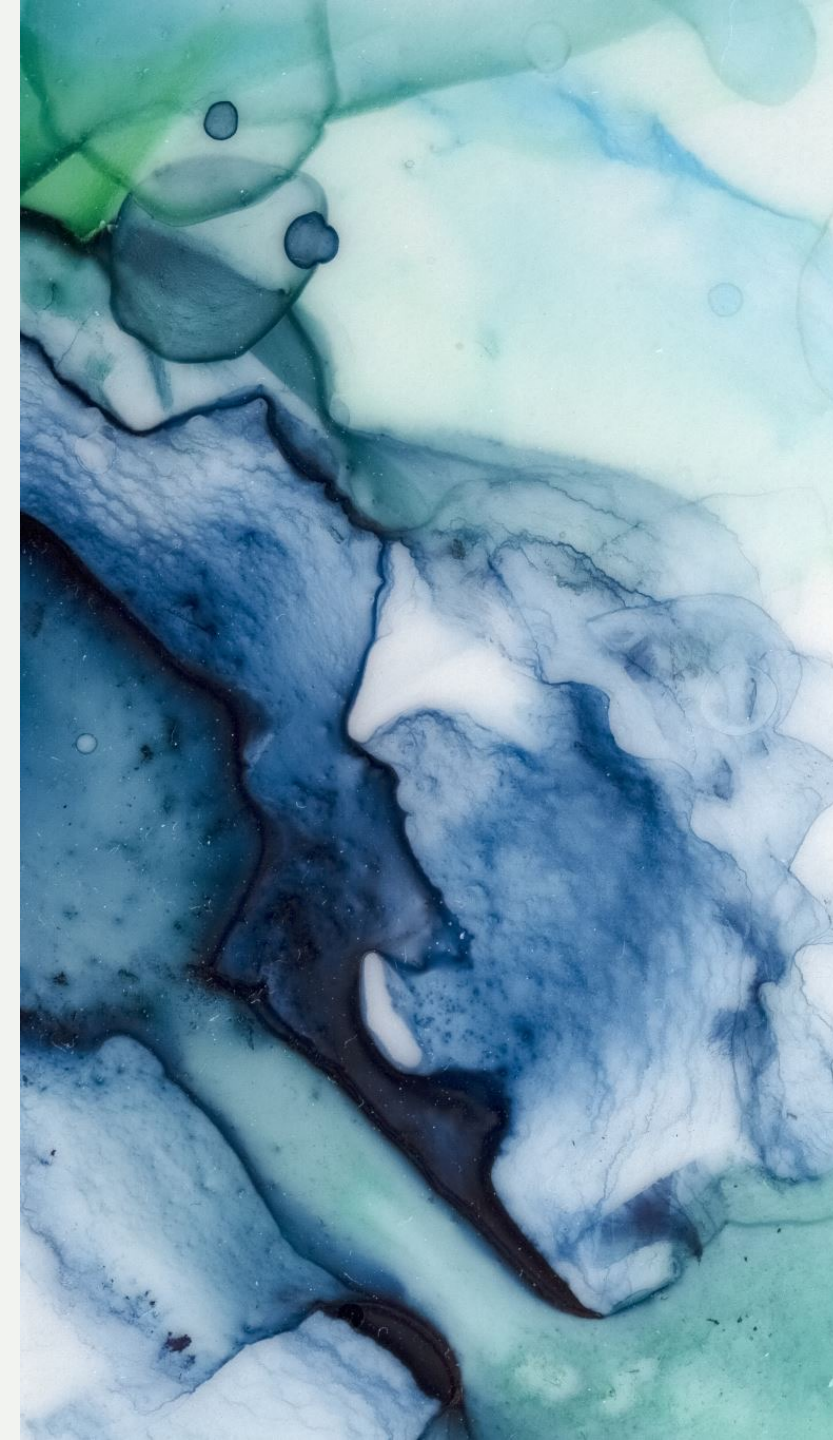
Z jakiego powodu nastolatek decyduje się na autodestrukcję?

Czyli o tym, że **nie na złość** babci nastolatkiem odmrażają uszy

- **psychologiczne**
  - chęć uwolnienia się od gniewu
  - rozładowanie napięcia emocjonalnego
  - potrzeba odczucia chwilowej ulgi
- **społeczno-kulturowe**
  - nieumiejętność sprostania społecznym wymaganiom
  - próba dostosowania do standardów grupy

Funkcje i cele samouszkodzania

- uzyskanie przynajmniej chwilowej poprawy samopoczucia
- uzyskanie kontroli nad swoim ciałem i autonomii – wytworzenia okazji do zaopiekowania się sobą
- samookaranie przy jednoczesnym pozostaniu w roli ofiary (uwolnienie się od poczucia winy)
- nieumiejętna komunikacja z ludźmi – wołanie o pomoc

The background is an abstract, marbled pattern in shades of blue, teal, and light green. The colors are blended and swirling, creating a textured, organic appearance. The text is centered over this background.

**Kiedy
bagatelizować,
a kiedy reagować?**

Nigdy nie
bagatelizować.

• Zawsze **ADEKWATNIE**
reagować.

Funkcje i cele samouszkodzania

To, że nastolatek **pokazuje nam samookaleczenie**,
ma je w widocznym miejscu,
“nie dba” o zakrycie go ubraniami,
jest zawsze sygnałem: **POMÓŻ MI**,
mimo że **werbalnie** może pojawić się
opór i zaprzeczanie.

Funkcje i cele samouszkadzania

Opór i zaprzeczenie to, jak Państwo dobrze wiedzą, **podstawowe narzędzia komunikacyjne** nastolatka względem dorosłych.

Są to **mechanizmy adaptacyjne potrzebne na tym etapie życia**, ponieważ są mostem między zależnym od dorosłych dzieciństwem a niezależną dorosłością.

Funkcje i cele samouszkadzania

“Nastolatek w ten nieadaptacyjny sposób próbuje nam zakomunikować
głęboki smutek,
zagubienie i wiele innych odczuć.

Należy mieć świadomość, że **okaleczanie się to nie cecha osób z
brakiem równowagi emocjonalnej, ale normalnych, bardzo
wrażliwych ludzi, którzy potrzebują wsparcia ze strony otoczenia**”

CZYLI NAS.

za dr. Andrzejem Januszewskim
Katedra Psychologii Ogólnej Instytut Psychologii Wydział Nauk Społecznych
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Jak reagować?

Czy mają Państwo
skończony kurs na
licencję pilota paralotni?

Jak reagować?

Zanim przejdziemy do rozmowy:

1. **Mają Państwo prawo nie wiedzieć jak zareagować.**
2. **Nie muszą Państwo reagować od razu –**
ZŁA REAKCJA BĘDZIE GORSZA NIŻ JEJ BRAK
3. Dajmy sobie chwilę na poradzenie sobie z własnymi emocjami w tej sytuacji - **kontenerowanie**
4. Omówmy się na spotkanie ze specjalistą lub specjalistką
5. Jeśli czujemy się na siłach – zapewnimy dziecko o naszym wsparciu.

„W tym momencie nie wiem jeszcze, jak mogę Ci pomóc. Ale dowiem się tego i wrócę do Ciebie z odpowiedziami. Damy sobie z tym radę, poradzimy sobie”.

Jak reagować?

Nigdy złością.

Nigdy zarzutami, które obarczają dodatkową odpowiedzialnością czy winą:

“Jak możesz nam to robić?”,

“Chcesz mieć takie oszpecone ciało do końca życia?”

Jeśli osoba poddaje się autodestrukcji jest w sytuacji, w której nie radzi sobie ze swoją sytuacją emocjonalną, psychiczną, rodzinną, szkolną.

Nie dokładajmy naszym dzieciom cierpienia.

Skupmy się na nastolatku, **otaczając go opieką.**

Jak reagować?

Nazywajmy to, co widzimy bez tabu

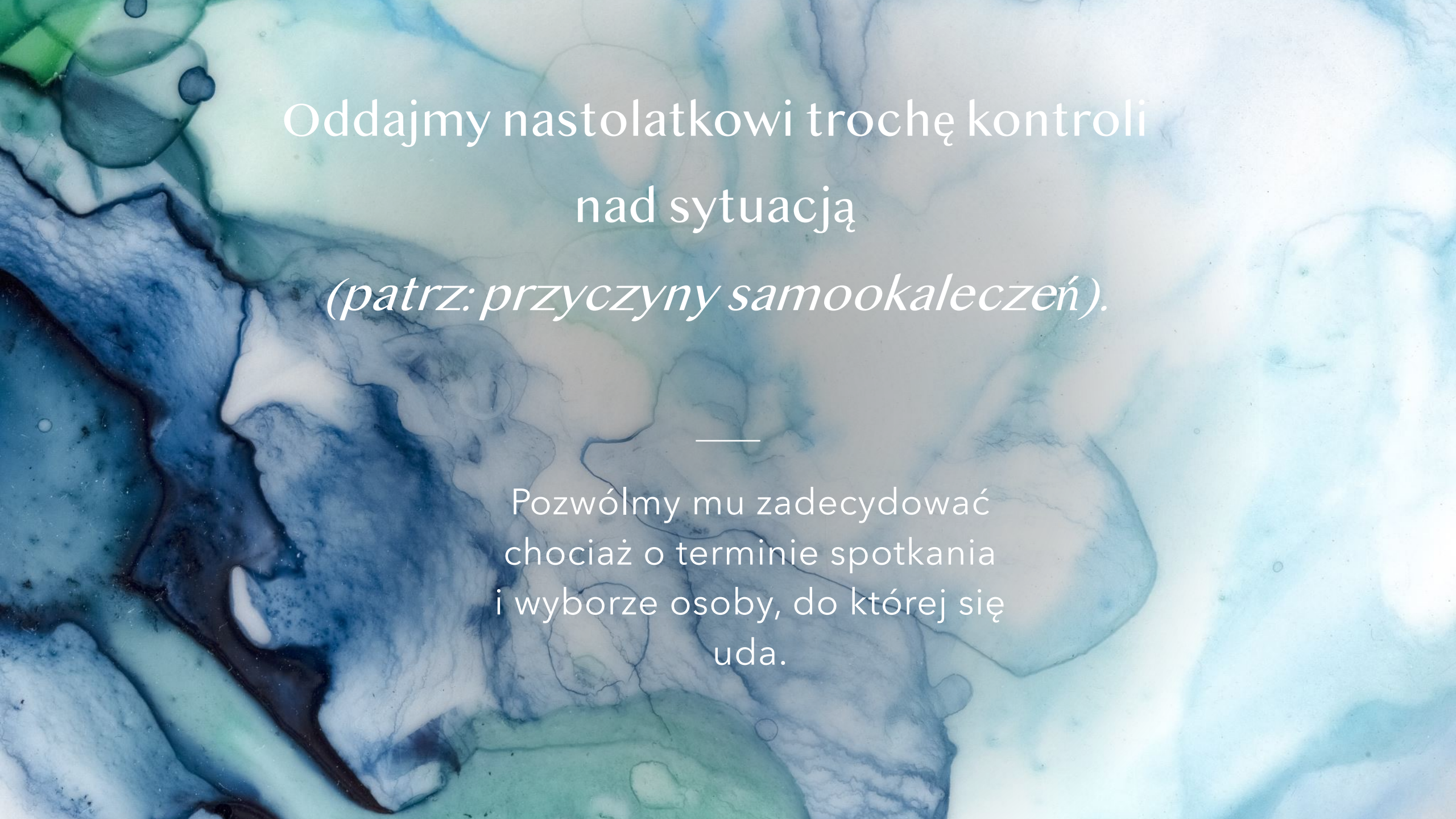
ale z empatią 😊

Co możemy powiedzieć?

- Kasiu, widziałam Twoje nadgarstki. Widzę, że przeżywasz coś trudnego. Nie umiem tego zrozumieć, ale chciałabym zrozumieć Ciebie. Czy chciałabyś ze mną o tym porozmawiać?
- Widzę, że masz na ciele zadrapania. Czy mogę Ci jakoś pomóc? Martwię się o Ciebie.
- Nie chcę, żebyś siebie ranił_a, zależy mi na Twoim zdrowiu. Czy jest coś, co mogę dla Ciebie zrobić?
- Nie wiem, jak Ci teraz pomóc, ale jestem tu dla Ciebie, chcę Cię wspierać. Myślę, że warto, żebyś porozmawiał_a na ten temat z panem psychologiem/panią psycholożką/panią pedagog_żką. Zapiszę Cię na jedno spotkanie. Może umówimy się na środę?

Oddajmy nastolatkowi trochę kontroli
nad sytuacją

(patrz: przyczyny samookaleczeń).

Pozwólmy mu zdecydować
choć o terminie spotkania
i wyborze osoby, do której się
uda.

Jak rozpoznać, że z nastolatkiem dzieje się coś niepokojącego?

Nie wszystkie z poniższych czynników będą świadczyły o pogarszającym się stanie naszego dziecka.

Najważniejszym elementem rozpoznania będzie tu zmiana:

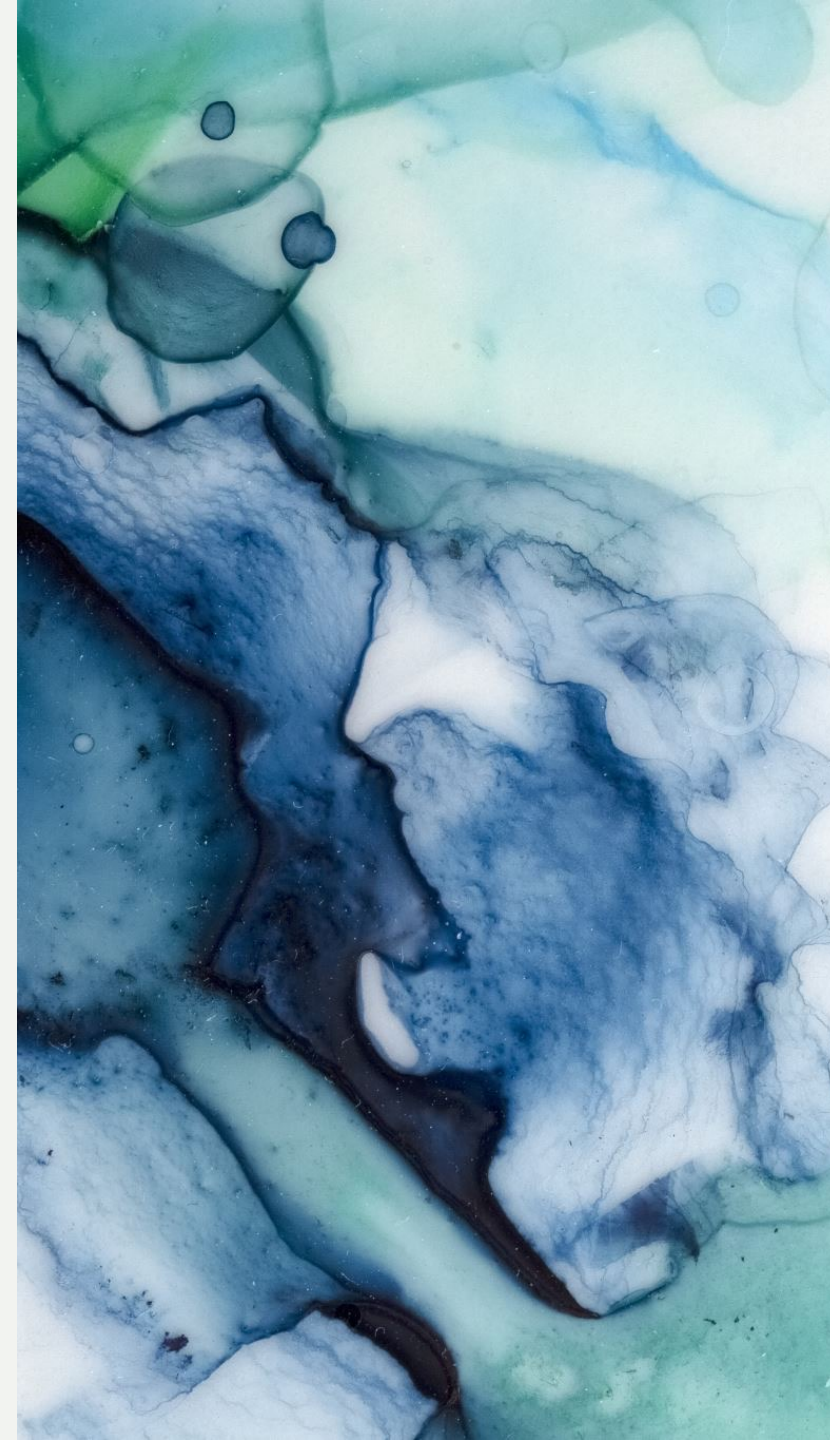
nasilenie bądź obniżenie względem dotychczasowej sytuacji behawioralnej, poznawczej, wizualnej.

Porównujemy dziecko do niego samego, lecz na przestrzeni czasu – dopiero takie porównanie może być jakkolwiek miarodajne.

Niepokojąco powinno być dla nas współwystępowanie kilku z poniższych czynników.

zmiany w zachowaniu

- obniżony napęd
- mniejsza aktywność w codziennych zajęciach
- opuszczenie się w wynikach szkolnych
- częstsze spóźnianie się, zapominanie
- częstsze deklarowanie braku sił, zmęczenia, potrzeby odpoczynku
- zaburzenia snu: większa senność, trudności z zaśnięciem, czujny sen, kłopoty z wybudzeniem się
- wzmożenie bądź zmniejszenie apetytu
- spadek zaangażowania
- izolacja od rodziny w postaci zaangażowania w komputer/telefon*

Niepokojące powinno być dla nas
współwystępowanie kilku
z poniższych czynników.

zmiany poznawcze

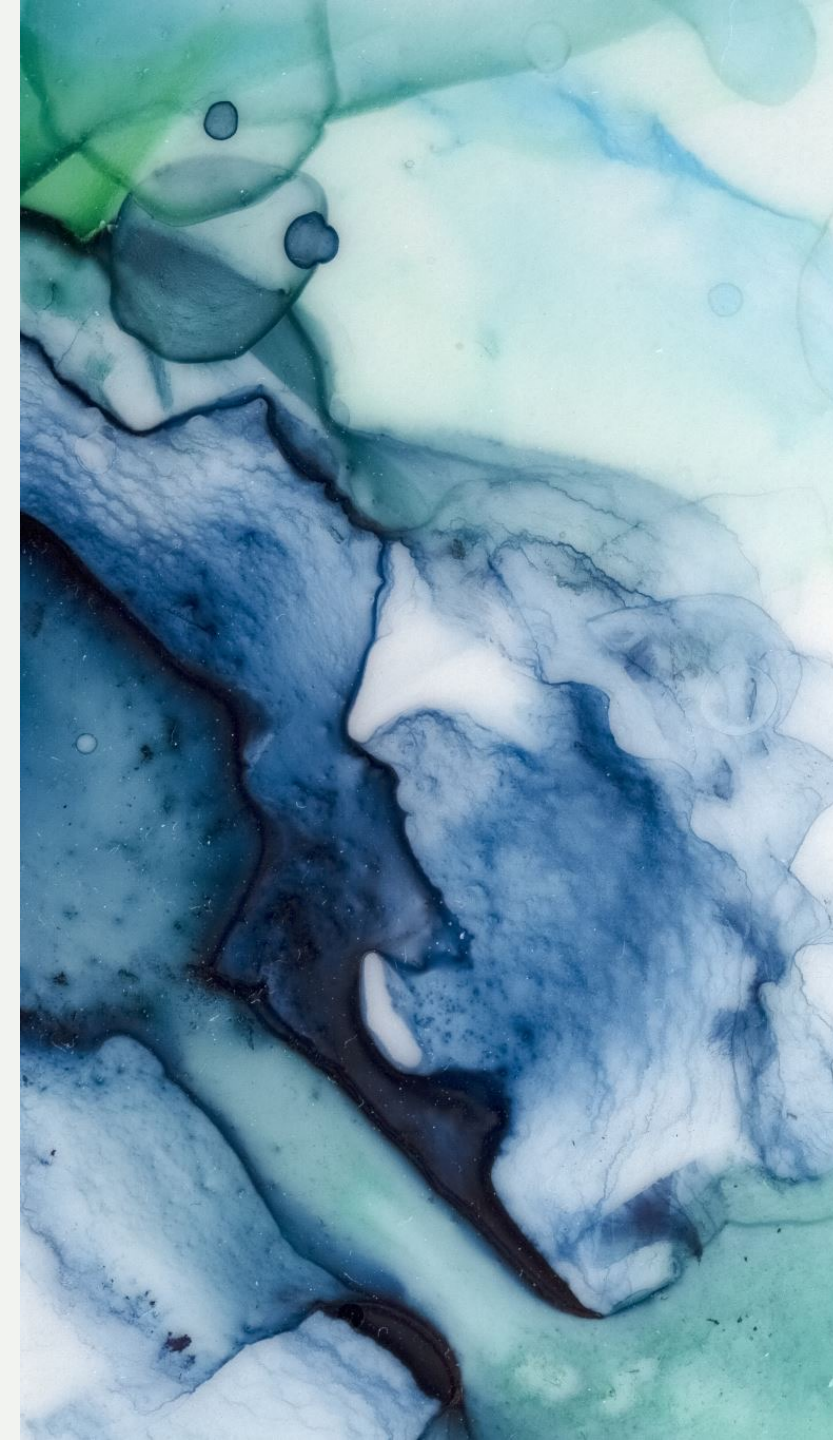
- trudności z koncentracją
- trudności z zapamiętywaniem
- mniejsza ekspresja emocjonalna
- obniżony nastrój

Niepokojąco powinno być dla nas
współwystępowanie kilku
z poniższych czynników.

zmiany wizualne/wizerunkowe

- większe trudności z higieną niż dotychczas:
przetłuszczone włosy, rzadsze korzystanie z
prysznic
- zrezygnowanie z makijażu
- zmiana w ubiorze np.: zrezygnowanie
z dotychczas utrzymywanego stylu ubioru
na mniej ekspresyjny, wygodniejszy

Co zrobić, kiedy
zauważamy powyższe
czynniki,
a nie widzimy innych
objawów
np. autodestrukcji?

BYĆ – obecność, dostępność emocjonalna to fundament relacji rodzic-dziecko.

STABILNOŚĆ - dbajmy o swoje zdrowie psychiczne. Nastolatek w burzy hormonów i zmian jest wystarczająco niestabilny. Zadbajmy o zabezpieczenie stabilności i przewidywalności w domu – w tym naszych emocjonalnych reakcji.

Na poziomie rozmowy:

- “Zauważyłam_em, że ostatnio jesteś bardziej nieobecna_y. Jeśli chcesz o czymś pogadać, pamiętaj że jestem.”
- “W dzienniku pojawiło się kilka słabszych ocen, takie momenty to normalna sprawa. Jeśli jednak dzieje się u Ciebie coś trudnego, to pamiętaj, że nie zostajesz tu sam_a. Nawet jeśli nie będę umiał_a pomóc Ci od razu, to na pewno znajdziemy jakieś rozwiązanie”.
- “Kuba, trochę Cię znam. Mam wrażenie, że ostatnio przeżywasz trudniejszy czas. Daj sobie pomoc, nie jesteśmy w stanie poradzić sobie ze wszystkim sami. Rozmawiałam o Twoim gorszym nastroju i trudnościach w domu z naszą psycholożką, zaproponowała spotkanie na czwartek, czy możemy się umówić, że pójdziesz na chociaż jedną rozmowę?”

**Dziękuję za
wysłuchanie!**

**W razie wątpliwości, niepewności,
potrzeby rozmowy - JESTEM TU DLA PAŃSTWA
zapraszam
do gabinetu 204a ☺**

**Dyżuruję:
środy 9-13
czwartki 15-19
piątki 9:30-13:30**

